

ที่มาของนโยบายสาธารณะ แบบมีส่วนร่วม

ศาสตราจารย์ สุริชัย หวันแก้ว
ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

26 กันยายน 2565

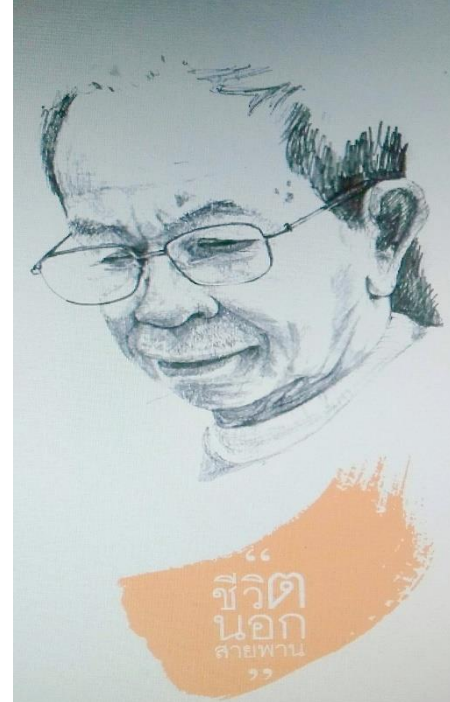
ประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องนโยบายและการมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบาย
สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ที่มาของนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม

1. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกและโครงสร้างอำนาจระดับโลก
2. โลกที่เหลื่อมล้ำการปรับสมดุลย์เชิงอำนาจระหว่างประเทศ และข้ามแดน/ชาติ
3. การปรับสมดุลย์เชิงอำนาจในระดับภูมิภาคและประเทศ: ระหว่างทุน รัฐ กับชุมชน
4. การปรับสมดุลย์เชิงอำนาจระหว่างรัฐส่วนกลาง กับท้องถิ่น
5. การปรับสมดุลย์เชิงอำนาจระหว่างรัฐท้องถิ่น กับชุมชน
6. กระบวนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมภายใต้โครงสร้างไม่เสถียรในบริบท
การปรับสมดุลย์เชิงอำนาจใหม่

คำสำคัญ

1. **ส่วนร่วม กับ ส่วนรวม**
 - ทำไมต้องมี “ส่วนรวม” – ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม
 - ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการตัดสินใจในเรื่องที่กระทบต่อชีวิตและสุขภาพของทุกคน
2. **นโยบายสาธารณะ กับ นโยบายของราชการ**
3. **ที่มา และ แหล่งที่มา**
 - ภายใน และภายนอกประเทศ
 - ภายใน และภายนอกรัฐราชการ
 - การเคลื่อนไหวทางสังคม และการเรียนรู้ของสังคม
4. **รัฐ กับ สังคมและชุมชน: แนวคิดไหนใหญ่กว่า?**
5. **การเมือง กับ การบริหาร**

“การทำวนเกษตร คือ การปฏิบัติธรรม”

“เกษตรสมัยใหม่ ยิ่งทำยิ่งจน
ยิ่งต้องลงทุนสูงขึ้น
ยิ่งต้องออกแรงมากขึ้น
วนเกษตรตรงกันข้าม
ยิ่งทำแผ่นดินและสวนป่า
ก็ยิ่งอุดมสมบูรณ์”

“เกษตรกรจะต้องรู้จักตนเอง
รู้จักเรียนรู้ เพื่อฟังตนเองให้ได้
อย่างมีศักดิ์ศรี ฟังตนเองหมายถึง
มีสวัสดิการและความมั่นคง
ให้กับชีวิตของตนเอง
ในปัจจุบันจนถึงอนาคต”

ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม

หัวข้อ

1. นำเรื่อง: สังคมไทยก่อนและหลังประสบโควิด-19 ประสบการณ์บอกอะไร

- รัฐ กับสังคม ภายใต้ความเสี่ยงเชิงระบบโลก

2. ประเทศไทยเดินหน้า แต่ "ยังอยู่" ในเขาวงกต ?

- สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงการเมืองระยะใกล้ โอกาสของระบบคุณธรรม-ความสามารถ หรือ ระบบอุปถัมภ์ ?
- การเมือง กับ การบริหาร : กับดักความคิด กับดักองค์กร กับดักเหลื่อมล้ำขัดแย้ง กับการเรียนรู้ทางสังคม ?

3. ประเทศไทย ภายใต้การเมืองและการบริหารรวมศูนย์ กับนวัตกรรมทางสังคม

- รัฐ ภาครัฐกิจ หรือสังคม-ชุมชน - บทบาทการรับมือ ?
- ความเติบโตใหญ่ของเศรษฐกิจแบ่งปัน - สังคมร่วมทุกซ์ - นวัตกรรมหลายมิติ
- ความสับสนทางนโยบายต่อภาคประชาสังคม - รัฐควบคุมกับภาคีวิวัฒน์
- วิกฤตกรรมขัดแย้งที่เสี่ยงความรุนแรง, การทวงคืนผืนป่า กระจายความเจริญหรือมลภาวะ การทบทวนทางนโยบาย - แก่ผิดให้ถูก ?
- ความทุกข์ยากท่ามกลางโควิด-19 - ความขัดแย้งและความรุนแรงที่ซับซ้อน บอบช้ำและร้ายลึก อาทิ คดีเด็ก ความรุนแรงต่อเด็ก และหญิงพิการ
- โอกาสที่ท้าทายในการเรียนรู้ของสังคม ภายใต้ทิศทางใหญ่แห่งสุขภาวะ

4. อนาคตของสังคมไทยขึ้นอยู่กับนวัตกรรมที่สังคมร่วมสร้าง

- ทางเลือกอนาคต ในโลกที่เหลื่อมล้ำ พลังการเรียนรู้เพื่ออนาคต ?
- "เปิด" พื้นที่คิดอ่าน บทบาทสื่อ โอกาสแห่งการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งสู่การจัดสมดุลท่ามกลางการเปิดกว้างและการเชื่อมโยง

โควิด-19 บอกอะไรแก่เรา?:

โลกเหลื่อมล้ำและมิติใหม่ของความเสี่ยงเชิงระบบ

เช่น การประท้วงที่ฮ่องกง ภัยพิบัติสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงด้านไซเบอร์ COVID-19

1. มีลักษณะข้ามพรมแดน
2. มีการขยาย (หรือลด) ทางสังคม ผ่านสื่อ การรับรู้ของกลุ่มชนและการระดมทางสังคม
3. **ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขข้อโต้เถียงทางวิชาการในปริบทสถานการณ์** เช่น เสี่ยงอันตรายจริงหรือไม่ เป็นประโยชน์กับใคร
4. **มีอาจรับมือโดยองค์กรใดองค์กรเดียว หรือมีอาจบริหารจัดการโดยฝ่ายเดียว**
5. สื่อสาร “ความเสี่ยง” (Risk Communication) หรือบอกกล่าวแก่กันในสังคมยากขึ้นๆ
 - สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจต่อกันด้วย ข้อมูล/หลักฐาน!!

โควิด-19: เส้นตาย-เราต้องรอด

พลังคนอาสาสู้โควิด-19 เมื่อรัฐราชการรับไม่ไหว

หมอชนบทกับการปรับตัว ของระบบสาธารณสุขเมืองหลวง

จากวิกฤติขาดแคลนอาหารของพี่น้องชาวเล สู่การพลิกฟื้นวัฒนธรรมแลกข้าวแลกปลาและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

หนุนการศึกษาเด็กลูกหลานแรงงานข้ามชาติ ให้เติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพของสังคม

โลกาภิวัตน์กับความเสี่ยงอันตรายในโลก: ใครคือผู้แบกรับความเสี่ยง ใครคือผู้ตัดสินใจ

- แต่ทว่า
- ๑.๑ ช่องว่างด้านการรับรู้และช่องว่างด้านความไว้วางใจ
 - ๑.๒ ช่องว่างด้านความรู้
 - ๑.๓ ช่องว่างด้านนโยบาย

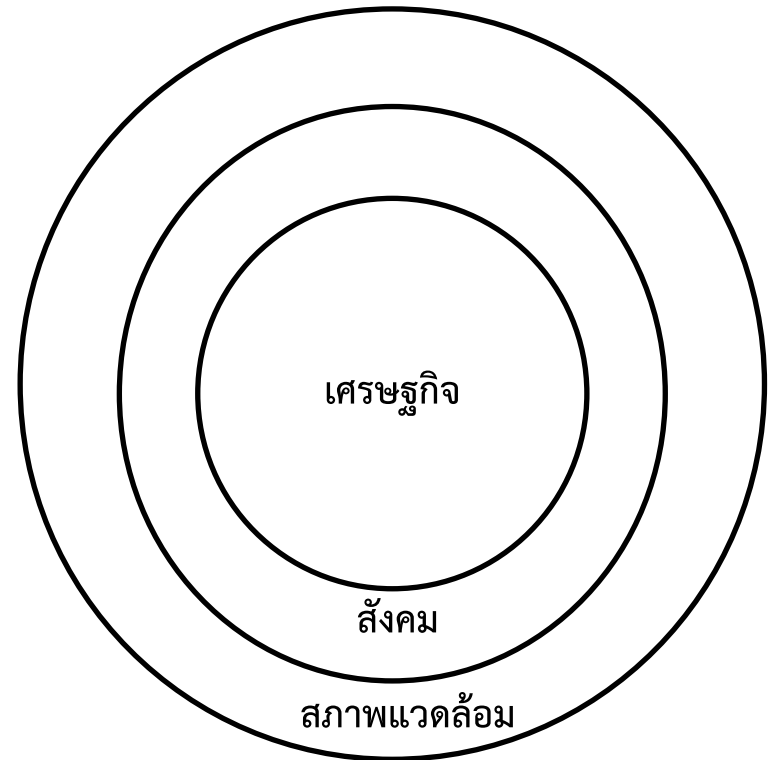
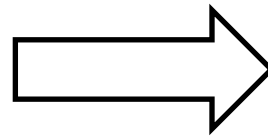
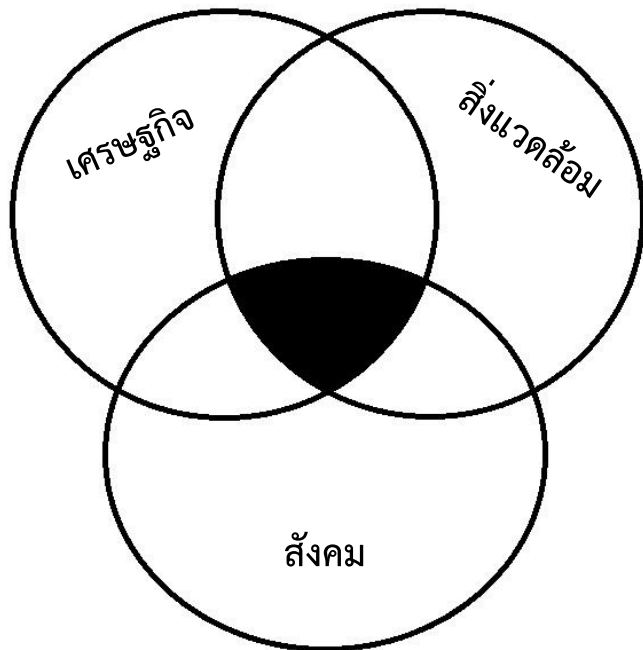
ใครเป็นผู้รับรู้ – ผู้รู้ - ใครเป็นผู้ร่วมกำหนดนโยบาย

ผู้รู้ กับ ผู้วางนโยบาย: การเรียนรู้ใหม่ในโลกแห่งความเสี่ยงภัย

ผู้รู้ – ผู้แก้ปัญหา : พรมแดนที่กระด้างตายตัวกับพรมแดนยืดหยุ่น

ยุคสมัยแห่งการผลักราะความเสี่ยงแก่คนอื่น/ และแก่ชีวิตอื่นในพิภพจบสิ้นแล้ว ?

จุดเปลี่ยนความเข้าใจเรื่องความยั่งยืนสู่ยุค SDGs

2530 (1987)

2558 (2015)

บูรณาการความรู้=หลากหลายทางชีวภาพกับหลากหลายทางวัฒนธรรม

SDGs เป็นเครื่องมือล่าอาณานิคมรอบใหม่หรือ ?:

มุมมองต่อการแพร่กระจายของนโยบายสาธารณะ

อาจพิจารณาได้จากหลวมมองเชิงทฤษฎี* ดังนี้

1. **ทฤษฎีอำนาจบังคับ (Coercion)** ประเทศที่บอบช้ำและมหาอำนาจและสถาบันการเงินระหว่างประเทศใช้เครื่องมือทั้งไม้แข็งและไม้นวมในการบีบบังคับและจูงใจให้ประเทศต่างๆดำเนินนโยบายใหม่นั้นๆ

2. **ทฤษฎีการร่วมสร้างนโยบาย (Constructivism)** บรรทัดฐานทางนโยบายที่ยอมรับกันเป็นผลมาจากความรู้ความเข้าใจและการเคลื่อนไหวของประชาคมวิชาการและองค์กรภาคประชาสังคมระหว่างประเทศต่อเรื่องจนกระทั่งให้การนิยามว่าการพัฒนาเศรษฐกิจจำเป็นต้องควบคู่กับสิทธิมนุษยชน

3. **ทฤษฎีการแข่งขัน (Competition)** ทุกประเทศมุ่งแข่งขันกันในการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศด้วยวิธีการล่อใจโดยลดเงื่อนไขต่างๆ หรือแม้แต่ยกเลิกภาษีแก่โครงการลงทุนจากต่างประเทศ

4. **ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning)** เชื่อว่าทุกประเทศมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตนเองในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาและจากเพื่อนบ้านและจากสังคมอื่นในโลกโดยเฉพาะที่ถือว่า “ก้าวหน้า” หรือ “ทำได้เจ๋ง” กว่า

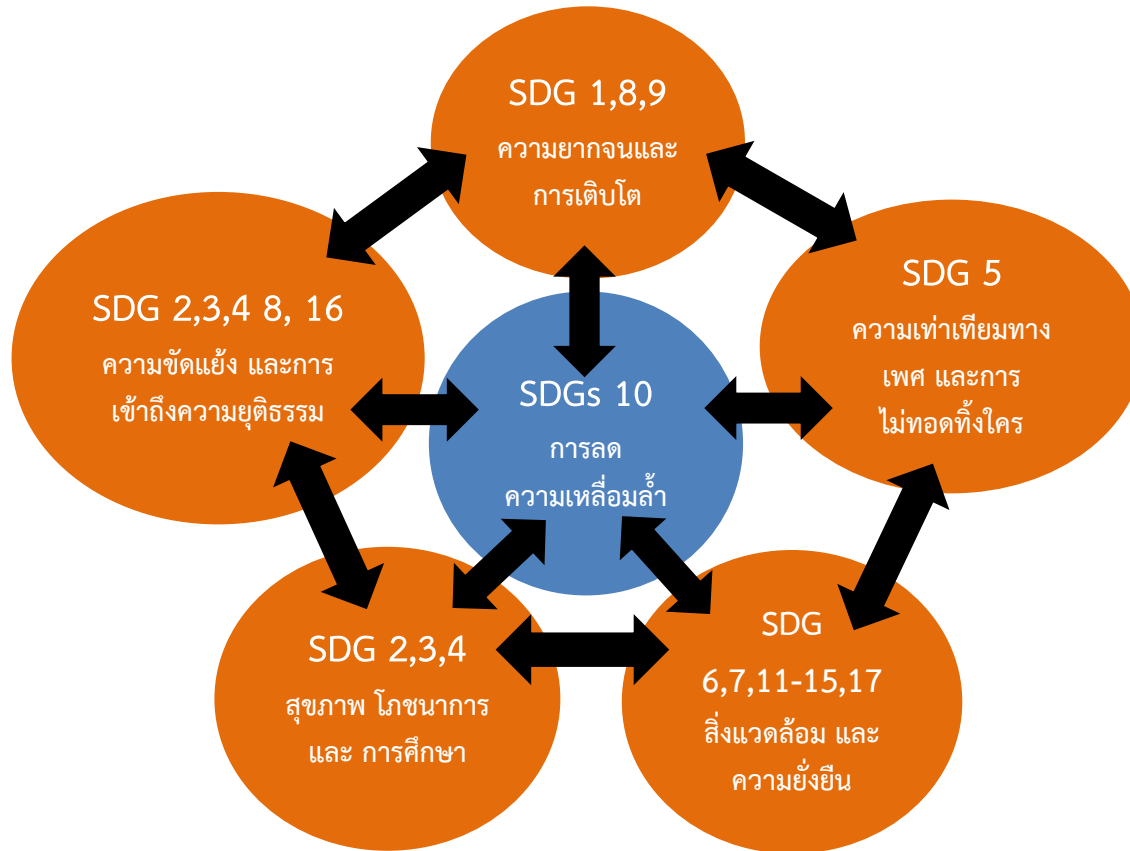
ข้อสรุป: ท่ามกลางสถานการณ์โลกและฝันพิภพเช่นนี้ **ทางเลือก** คือ ทางรอดทางเดียว

* อ้างอิง Dobbin, Frank, Simmons, Beth and Garrett, Geoffrey. (2007). “The Global Diffusion of Public Policies”.

สถานะนโยบายของประเทศไทย: รวมศูนย์และค่อนข้างปิด

1. ท่ามกลางโลกที่เร่งรัดแต่ทว่าในประเทศไทยยังมีความเคยชินกับการตัดสินใจแบบรวมศูนย์ในระดับสูง
2. **พื้นที่ทางนโยบายของประเทศไทยยังแคบ ปิดและแยกส่วน**
 - (ก) ค่อนข้างปิด โดยเฉพาะทัศนคติแบบไม่เปิดใจเรียนรู้
 - (ข) ยังเป็นแนวตั้ง สั่งการจากบนลงล่าง แม้แสดงถึง “ประสิทธิภาพ” แต่จะกลายเป็นเงื่อนไขความเสี่ยงอันตรายได้
3. **ความเข้าใจของสาธารณะ** ทัศนะวิสัยยัง “ติดอยู่ในกับดัก” “อารมณ์ค้าง” แบบแยกขั้วทางการเมือง สถานการณ์ที่ยุ่งยากซับซ้อนดังกล่าวไม่อาจจะรับมือด้วยระบบรวมศูนย์แบบเดียวหรือวิชาการเชิงเดียว ต้องอาศัยองค์ความรู้ที่มีการรับรู้ทั่วถึงกัน การกำกับดูแลความเสี่ยงร่วมกัน (Risk Governance)

ความเหลื่อมล้ำขั้นพื้นฐานและคุณภาพ ในการปัญหาอื่น

จากปฏิสัมพันธ์ระหว่าง SDGs 10 กับ SDGs อื่น ๆ **สู่ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในนโยบาย**
(Gaventa, 2021)

รัฐรวมศูนย์ กับ นโยบายต่อ “ภาคประชาสังคม”

- อุปสรรคด้านการเมืองและราชการ มีแรงบีบคั้นจากการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
- เน้นเป้าหมายระยะสั้นทันใจ แต่สร้างปัญหาในระยะยาว
- บริหารจัดการตามสายงาน ทำงานแบบ silo มุ่งตอบสนองตัวชี้วัดเฉพาะส่วน ไม่สนใจมิติที่เชื่อมโยงระหว่างกันที่ ข้ามศาสตร์ข้ามสาขา
- การทำงานแบบกลไกราชการ top down และมีบรรยากาศการทำงานที่ค่อนข้างเกรงและกลัว ไม่ช่วยส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนของการทำงานกับภาคประชาสังคม
- การคิดแบบย่อส่วน ลดทอนความซับซ้อน คิดแบบเหมารวม ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับความคิดของคนในพื้นที่หรือที่คนในท้องถิ่น
- ยังมีระบบความรู้ที่ครอบงำการตัดสินใจนโยบาย ที่มีลักษณะเน้นภาพใหญ่ คับแคบ ไม่เปิดใจ

“ต้นน้ำ” ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ฐานคิด

1. ทรัพยากรบนโลกมีอยู่มากมายล้นเหลือไม่มีหมดไม่มีสิ้น
2. ถือว่ามนุษย์แยกต่างหากออกจากธรรมชาติ
3. มุ่งหมายว่ามนุษย์จะต้องพิชิต คุ้มครอง และจัดการกับธรรมชาติ
ให้เป็นไปตามความปรารถนาของตน

พระธรรมปิฎก. การพัฒนาที่ยั่งยืน. (2536).

อ้างอิงเพิ่มเติม :

บ้านที่เราอาศัยอยู่ร่วมกัน พระสมณसार ของสมเด็จพระสันตะปาปา ฟรังซิส (ฮอร์เฆ มารีโอ แบร์โกรีโอ)
เกี่ยวกับการดูแลรักษาโลก จัดพิมพ์โดย สภาประมุขบาทหลวงโรมันคาทอลิก แห่งประเทศไทย, 2559.

การปลดล๊อคมาตรการทางสิ่งแวดล้อม

ละเอียดการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. คสช. เห็นชอบโรดแมปกรมควบคุมมลพิษ อนุมัติงบกว่า 500 ล้านบาท นำร่องแก้ปัญหาขยะ 6 พื้นที่วิกฤติ (อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ <http://thaipublica.org/2014/09/ncpo-road-map-waste-management/>)
2. มีการออกประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยมีการแก้ไขประเภทกิจการโรงไฟฟ้าพลังความร้อน ซึ่งเดิม โรงไฟฟ้าพลังความร้อนทุกประเภทที่มีขนาดตั้งแต่ 10 เมกะวัตต์ขึ้นไป ต้องทำ EIA โดยแก้ไขเป็น “โรงไฟฟ้าพลังความร้อนทุกประเภทยกเว้น โรงไฟฟ้าพลังความร้อนที่ใช้ขยะมูลฝอยเป็นเชื้อเพลิง ที่มีกำลังการผลิตตั้งแต่ 10 เมกะวัตต์ขึ้นไป ต้องทำอีไอเอ (หมายความว่าโรงไฟฟ้าขยะ ทุกขนาด ไม่ต้องทำอีไอเอ) รายละเอียดอ่านได้ที่ http://enlawfoundation.org/newweb/wp-content/uploads/MONRE_EIA_Exemption_WastePowerPlant.pdf
3. วันที่ 20 มกราคม 2559 คสช. ออกคำสั่งที่ 3/2559 เรื่อง การยกเว้นการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง และกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (อ่านสรุปคำสั่งได้ที่ <http://enlawfoundation.org/newweb/?p=2675>)
4. วันที่ 20 มกราคม 2559 คสช. ออกคำสั่งที่ 4/2559 เรื่อง เรื่อง การยกเว้นการใช้บังคับกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวม สำหรับการประกอบกิจการบางประเภท (อ่านสรุปคำสั่งได้ที่ <http://enlawfoundation.org/newweb/?p=2688>)
5. ภาคประชาชนออกแถลงการณ์ เรื่อง คำสั่ง คสช ที่ 3/2559 และ 4/2559

ประชาชนในฐานะเป้าหมาย (ผู้รองรับ) ของนโยบาย “ เหยื่อ? ” และในฐานะผู้ขับเคลื่อน (subject) นโยบาย

- การวิเคราะห์ในระดับท้องถิ่น ประเทศ ภูมิภาคและระหว่างประเทศและการกำหนดบทบาท
- นักวิชาการและนักนโยบายมักจะมองข้ามประเด็นที่ประชาชนเป็นจุดอ้างอิงสำคัญของความไม่มั่นคง (people- centered)
- ประชาชนในฐานะเจ้าของเรื่องความมั่นคงในชีวิต
- ประชาชนในฐานะมนุษย์ที่มีทั้งร่างกาย จิตใจและผู้มีวัฒนธรรม

ช่วงโควิด-19 คนไทยเข้าประเมิน 'โรคซึมเศร้า' 3.5 ล้านคน

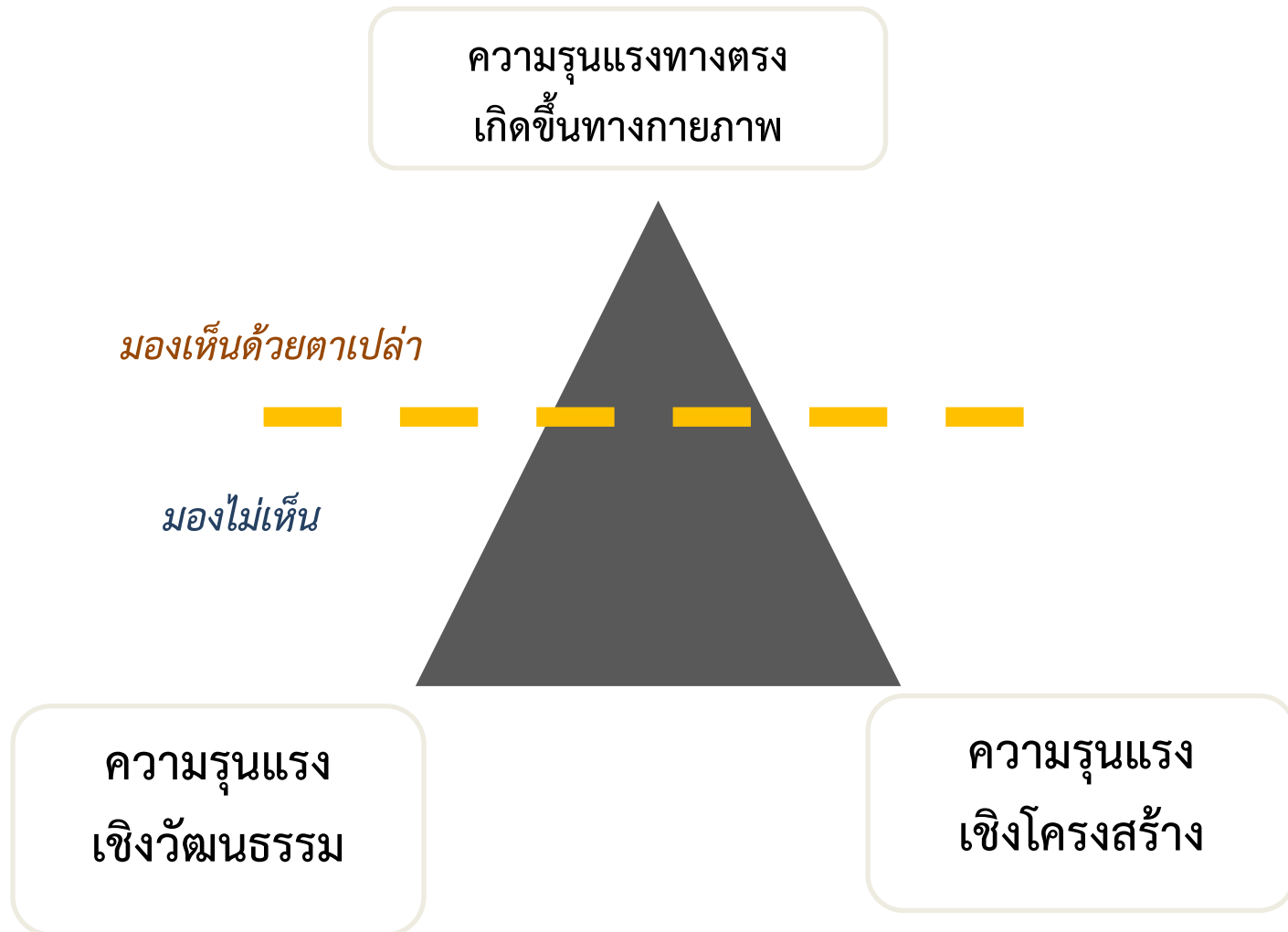
(30 มิ.ย. 65) นพ.วรงค์ โชติพิทยสุนนท์ โฆษกกรมสุขภาพจิต เปิดเผยสถิติประชาชนเข้าประเมินความเสี่ยง 'โรคซึมเศร้า' ในเว็บไซต์วัดใจ พบว่า ในช่วงเริ่มมีโควิดระบาดถึงปัจจุบัน มีประชาชนเข้าประเมิน

กว่า 3 ล้าน 5 แสนคน

พบว่า ผู้มีความเสี่ยงเพิ่มขึ้น เป็นร้อยละ 8.5 ต่างจากช่วงยังไม่มีโควิด ที่พบผู้มีความเสี่ยงร้อยละ 3-5 เท่านั้น

ปัจจุบันผู้มีความเสี่ยงซึมเศร้าส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 28-29 ปี เป็นกลุ่มช่วงทำงาน และจะเริ่มทำงาน หลายคน เครียดจากภาวะการเงิน ที่กังวลจะไม่ถูกจ้างงาน อีกปัญหาที่ตามมาคือความสัมพันธ์ เพราะโควิด-19 ทำให้แต่ละครอบครัว ใช้ชีวิตห่างกันมากขึ้น

ความเหลื่อมล้ำกับความรุนแรง

ปัญหาสิ่งแวดล้อม และผลกระทบจากการพัฒนา(ที่ผิดทาง)

วันที่ 9 กรกฎาคม 2563

น้องยะห์ ไครียะห์ ระหมันยะ ลูกสาวแห่งทะเลจะนะ ที่ส่งถึงเกรต้า ธันเบิร์ก สาวน้อยมหัศจรรย์นักเคลื่อนไหวเรื่องโลกร้อน

ที่มา: <https://www.hatyaitoday.com/chana-sea-protest/>

วิบากกรรม “ทวงคืนผีหน้า” :

ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.)

- บันทึกข้อตกลงระหว่างรัฐบาลกับการเคลื่อนไหวภาคประชาชน เรื่อง การพิจารณาแก้ไข ปัญหาที่อยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการการศึกษาและแก้ไขปัญหาด้านคดีความ กฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม จำนวน 27 กรณี
- วันที่ 12 มีนาคม 2564 ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.) ได้ทำบันทึกข้อตกลงกับ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการการศึกษาและแก้ไขปัญหาด้าน คดีความ กฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม โดยมีข้อสรุปร่วมกันคือ
- คณะอนุกรรมการฯ จัดทำร่างคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาร่างกฎหมายว่าด้วยการนิรโทษกรรม แก่ราษฎรซึ่งได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐ
- คณะอนุกรรมการฯ จัดประชุมรับฟังและระดมความคิดเห็นจากผู้แทน ขปส. ทั้ง 4 ภาค จำนวน 1 ครั้ง ภายใน 30 วัน
- จากนั้น คณะอนุกรรมการฯ แจ้งสำนักงานกองทุนยุติธรรมให้ดำเนินการ แก้ไขระเบียบกองทุนฯ 10 ประเด็น โดยปรับปรุงให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกองทุนฯ ได้อย่างแท้จริง

การดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกรมอุทยาน

สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ปีงบประมาณ พ.ศ. 2554-2565

จำนวน 48,764 คดี (ข้อมูล ณ วันที่ 24 มีนาคม 2565)

๑.๑) จำแนกตามประเภทคดี จำนวนทั้งสิ้น ๔๘,๗๖๔ คดี

ปีงบประมาณ	ประเภทคดี				รวม
	คดีบุกรุกพื้นที่	คดีไฟป่า	คดีทำไม้/ของป่า	คดีเกี่ยวกับสัตว์ป่า	
๒๕๕๔	๑,๗๙๕	ไม่ได้แยก ประเภทคดี บุกรุกกับไฟป่า	๒,๐๐๐	๕๒๘	๔,๓๒๓
๒๕๕๕	๓,๐๐๐		๒,๖๕๐	๗๐๒	๖,๓๕๒
๒๕๕๖	๑,๗๙๗		๒,๗๖๘	๕๘๒	๕,๑๔๗
๒๕๕๗	๒,๖๘๓		๔,๑๗๘	๕๒๔	๗,๓๘๕
๒๕๕๘	๓,๔๗๘		๒,๐๓๑	๕๕๓	๖,๐๖๒
๒๕๕๙	๒,๒๐๙		๑,๔๘๗	๖๒๗	๔,๓๒๓
๒๕๖๐	๒,๐๖๘		๑,๖๐๓	๕๕๐	๔,๒๒๑
๒๕๖๑	๑,๕๔๔		๑,๒๒๔	๕๖๙	๓,๓๓๗
๒๕๖๒	๑,๐๗๔		๘๓๗	๗๒๓	๒,๖๓๔
๒๕๖๓	๗๘๗		๔๘๕	๕๘๗	๗๖๓
๒๕๖๔	๔๗๙	๑๔๑	๖๕๒	๕๖๗	๑,๘๗๙
๒๕๖๕	๑๕๗	๑	๒๐๗	๑๕๔	๕๑๙
รวม	๒๑,๐๗๑	๖๒๗	๒๐,๒๒๔	๖,๘๔๒	๔๘,๗๖๔

ที่มา: รายงานการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อรับฟังความคิดเห็นแนวทางการร่างกฎหมายว่าด้วยการนิรโทษกรรมแก่ราษฎร ซึ่งได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากการดำเนินการตามนโยบายของรัฐ ครั้งที่ 1/2565

การดำเนินคดีการกระทำความผิด ของ กรมป่าไม้
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2554-2564
จำนวน 64,515 คดี (ข้อมูล ณ วันที่ 12 เมษายน 2565)

๒.๒) ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๖๔ (ข้อมูล ณ วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๕)

ลำดับ	รายการ	ประเภทคดี		
		คดีไม่พบพบตัวผู้กระทำผิด	คดีพบตัวผู้กระทำผิด	รวม
๑	คดีงดการสอบสวน	๙,๖๙๖	๒๖๒	๙,๙๕๘
๒	คดีศาลพิพากษาลงโทษ	๑๙๔	๔๐๐	๕๙๔
๓	คดีศาลสั่งยกฟ้อง	๓๗	๓๕	๗๒
๔	คดีสิ้นสุด	๒,๑๕๒	๔,๓๘๒	๖,๕๓๔
๕	คดีอยู่ชั้นอุทธรณ์	๑,๘๓๕	๑,๙๒๑	๓,๗๕๖
๖	คดีอยู่ในชั้นศาล(อุทธรณ์สั่งฟ้อง)	๑๘๙	๔๑๓	๖๐๒
๗	คดีอยู่ในระหว่างการสอบสวน	๓๗,๖๘๔	๘,๗๙๗	๔๖,๔๘๑
๘	คดีอุทธรณ์สั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง	๒๔๘	๒๑๒	๔๖๐
๙	ถอนคำร้องทุกข์	๒	-	๒
๑๐	อุทธรณ์ หรือฎีกา	๑๐	๔๖	๕๖
ผลรวม		๕๒,๐๔๗	๑๖,๔๖๘	๖๘,๕๑๕

ที่มา: รายงานการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อรับฟังความคิดเห็นแนวทางการร่างกฎหมายว่าด้วยการนิรโทษกรรมแก่ราษฎร ซึ่งได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากการดำเนินการตามนโยบายของรัฐ ครั้งที่ 1/2565

วิพากษ์ “นโยบายการกระจายโรงงาน แต่บกพร่องในการกำกับดูแล”

ความเดือดร้อนและการร้องเรียนของประชาชน

- มีการลอบปล่อยน้ำเสีย และลอบทิ้งขยะตั้งแต่บริษัทเริ่มดำเนินกิจการ
- มีกลิ่นเหม็นของสารเคมีรุนแรงในบริเวณพื้นที่ชุมชนและลำห้วยน้ำพุ
- เจ็บป่วยเมื่อร่างกายสัมผัสน้ำจากลำห้วย และเมื่อได้กลิ่นเหม็นที่กระจายออกมาจากโรงงาน
- บ่อน้ำของหลายครัวเรือนใช้ไม่ได้ มีกลิ่นเหม็นและตรวจพบสารปนเปื้อน
- พืชผลได้รับความเสียหาย ขายไม่ได้ราคา และถูกตัดออกจากมาตรฐานการรับรองสินค้าเกษตร (GAP) ของกรมวิชาการเกษตร และมีไม้ผล โดยเฉพาะต้นลำไย ยืนต้นตายจำนวนมาก
- ปัญหาอื่น ๆ เช่น เกิดไฟไหม้ภายในโรงงานบ่อย การลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมในพื้นที่ใกล้เคียงบ่อย
- ร้องเรียนถึงปัญหากลิ่นเหม็นและการลอบปล่อยน้ำเสียตั้งแต่ปี 2544
- ร้องเรียนถึงทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อบต.รางบัว ส่วนราชการระดับอำเภอ จังหวัด กรมโรงงาน อุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษ คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของวุฒิสภา สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และสำนักนายกรัฐมนตรี ฯลฯ
- มีการตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ปัญหามากกว่า 10 ชุด แต่แก้ปัญหาไม่ได้
- ชุมนุมประท้วงหลายครั้ง
- การฟ้องคดีปกครองและคดีแพ่งแบบกลุ่มในปี 2561

5

ข้อสังเกตเชิงวิพากษ์ต่อเรื่อง การประกาศแผนแม่บทเฉพาะกิจ

ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ อันเป็นผลมาจากสถานการณ์โควิด-19 พ.ศ. 2564-2565

- 1) แม้จะยอมรับว่าเศรษฐกิจ เช่น ภาคส่วนอุตสาหกรรมและภาคการท่องเที่ยวที่มีปัญหาพึ่งพา “ภายนอก” จึงหันมาเน้นยุทธศาสตร์เศรษฐกิจท้องถิ่น (Local Economy) แต่ขาดความแจ่มชัดในมิติพึ่งพาที่สลับซับซ้อนรวมทั้งระดับอนุภูมิภาคด้านแรงงาน สังคม วัฒนธรรม
- 2) การมองสถานการณ์โควิดและผลกระทบเน้นมิติเฉพาะหน้า (ระยะสั้น) แต่ขาดมองอย่างหลายมิติที่กระทบเป็นลูกโซ่จึงมองไม่เห็นความเชื่อมโยงที่กว้างขวาง
- 3) ขาดการทำความเข้าใจต่อ risk – สถานการณ์และบริบทความเสี่ยงอย่างเป็นระบบในรอบใหม่
- 5) ขาดความสามารถในการวิพากษ์และไตร่ตรองต่อ Hyper Globalization อย่างจริงจังจึงมีอาการย่ำอยู่กับที่
- 6) ขาดความตระหนักถึงปัญหาทางนโยบายในเชิงมหภาคอันสืบเนื่องมาจากบูรณาการแนวตั้ง vertical integration มากเกินไป จึงมิได้ใส่ใจกับการแก้ไขจุดบอด (blind spots) นี้เท่าที่ควร การขาดการให้ความสำคัญกับการประสานนโยบาย แนวนอน และแนวไขว้จึงเป็นปัญหาเรื้อรังมาตลอด 7-8 ปี
- 7) การบริหารจัดการความเสี่ยงเน้น ตามพื้นที่/กลุ่มจังหวัดแต่มิได้ใส่ใจกับหลักเกณฑ์(ใหม่) ตามเขตนิเวศ พื้นที่ลุ่มน้ำ ภูเขา ที่ราบและฝั่งทะเล-มหาสมุทร
- 8) ไม่ยอมรับให้มีการทบทวนกระบวนการกำหนดนโยบาย policy making process ขณะเดียวกันยืนยันที่จะยังคง “เป้าหมาย” ไว้เช่นเดิม เพียงแต่ให้มีการปรับเปลี่ยนแต่แนวทางวิธีการและเครื่องมือบางประการ
- 9) มองข้ามและละเลยไม่เห็นบทบาทชุมชนในฐานะเป็น Actor เป็นผู้กระทำตัวเองชุมชนจัดการตนเอง
- 10) ประเด็นสำคัญคือมีความจำเป็นต้อง “เปิด” โจทย์ ว่าด้วยกระบวนการนโยบายในประชาคมการเมืองที่กว้างขวาง มิใช่จำกัดแต่ในแวดวงหน่วยงานราชการและการบริหารประเทศ (ของฝ่ายบริหาร) (policy-making ecology and health policy ecology) อันที่จริง หากมีการทบทวนจะช่วยเหลือให้เปิดพื้นที่แก่การปรับตัวของทั้งองคาพยพของผู้เกี่ยวข้องในวงกำหนดนโยบาย

สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็ก และผู้หญิงพิการ ปี 2564

- มูลนิธิส่งเสริมความเสมอภาคทางสังคม ร่วมกับ สมาคมส่งเสริมศักยภาพสตรีพิการ พบว่า หญิงไทยถูกล่วงละเมิดจากการถูกทำร้ายร่างกาย จิตใจ สุขภาพ และสังคม ไม่น้อยกว่า 7 คน/วัน ขณะที่ผู้หญิงเข้ารับการบำบัดรักษา แจ้งความร้องทุกข์ เฉลี่ยมากถึงปีละ 30,000 ราย ถือเป็นสถิติความรุนแรงต่อผู้หญิงที่สูงเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก
- ขณะที่คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล สำรวจสถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงและบุคคลในครอบครัวของไทยระดับประเทศ พบความชุกความรุนแรงต่อผู้หญิงและบุคคลในครอบครัว เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 34.6 ในปี 2560 เป็นร้อยละ 42.2 ในปี 2563 โดยประเภทความรุนแรงสูงสุด คือ ความรุนแรงทางด้านจิตใจ คิดเป็นร้อยละ 32.3 รองลงมาคือ ความรุนแรงทางร่างกายร้อยละ 9.9 และ ทางเพศร้อยละ 4.5 และแน่นอนว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นจริงนั้นมีมากกว่าสถิติที่รายงานมาทั้งหมด เพราะยังมีผู้ถูกกระทำความรุนแรงอีกมากที่ไม่กล้าหรือไม่ยอมเปิดเผยเรื่องลักษณะดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ UNODC หรือ สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ ที่ระบุว่าร้อยละ 87 ของคดีการล่วงละเมิดทางเพศไม่เคยถูกรายงาน
- “ช่วงโควิด-19 ที่ผ่าน ทำให้คนในครอบครัวใช้เวลาอยู่ด้วยกันมากขึ้น และก่อให้เกิดคดีล่วงละเมิดเพิ่มขึ้นเช่นกัน ซึ่งการที่จะให้เด็กหรือผู้หญิงออกมาเล่าฟ้องหรือแจ้งความเป็นเรื่องที่ทำไต่ยาก เพราะความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจ เช่น พ่อทำลูก แต่ลูกไม่กล้าบอก เพราะด้วยความที่เป็นพ่อ ตรงนี้เป็นจุดสำคัญที่จะต้องไปช่วยในกระบวนการรับรู้สิทธิ ปกป้อง และยื่นเคียงข้างในกระบวนการยุติธรรมจนกว่าจะสิ้นสุดกระบวนการ ที่สำคัญต้องทำให้ผู้ที่ถูกละเมิด “กล้า” และ “ไม่รู้สึกลัวผู้ก่อเหตุคนเดียว” นางพัชรี อาระยะกุล ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- จากข้อมูลจากการทำงานของ สสส. และภาคีเครือข่าย ปฏิเสธได้ยากที่ว่าสังคมไทยไม่มีการละเมิดต่อผู้หญิง เด็ก และคนพิการ โดยข้อมูลและสถิติที่ถูกถ่ายทอดออกมานั้นสะท้อนให้เห็นถึงการละเมิดสิทธิอย่างต่อเนื่อง
- ข้อที่น่าสังเกตต่อมาได้แก่ กรณีเหล่านี้ก็กลับไปเป็นคดีความในกระบวนการยุติธรรมจำนวนน้อยมากที่จะดำเนินการไปถึง อีกทั้งร้อยละ 90 การละเมิดกลับเป็นคนใกล้ชิด และยังบุคคลที่เป็นผู้พิการด้วยแล้วจะยังมีโอกาสสูงมองว่า “ไร้ตัวตน”

**ความสำคัญของการไม่ทอดทิ้งผู้เสียหายจึงอยู่ที่การไม่ดูดาวยกับสถานการณ์รอบตัวเขาที่มีแนวโน้มเลวร้ายลงไป
จนอาจทำให้เขายอมแพ้ หมดยาตายอยากหรือกลายเป็นโรคซึมเศร้าได้**

“กั้บดั้กกั้บอานาจ”: ความเหลื้อมล้า เขาวงกต กั้บอนาคต

- มองเห็น (วัตถุ) – มองไม่เห็น (จิตใจ)
- มองไม่เห็น แต่รู้สึ่กได้ (ความเหลื้อมล้าด้านอารมณ์ระหว่างคนต่างกลุ่มกัน)
- กั้บดั้กวิธี การแก้ไขปัญหาคแบบ top-down (“การ็คตอย้าตก แต่ถูกชกวงใน?”)
- กั้บดั้บของการเมืองแยกชั้ว และ วงจรความชั้ดแย้งรุนแรง
- กั้บดั้ก (การเลือ่กเชื่อ) แต่เรื่งที่โตนใจตน (confirmation bias)

ถ้าไม่สร้าง “สังคคความรุ้ความเข้าใจ” เรากั้จะตกอยู่ในภาวะ “สังคคความเสืียง” แน่นอน

โควิด-19 กับบทบาทภาคสังคม- การเติบโตของเศรษฐกิจแบ่งปัน-สังคมร่วมทุกข์

- “สร้างการเรียนรู้” ทำให้บทบาทภาคสังคม ภาคชุมชน มีความสำคัญมากขึ้น
- เป็นสะพานเชื่อมในการเรียนรู้จากทุกฝ่าย
- การร่วมมือโดยสมัครใจที่จะทำเพื่อเป้าหมายเดียวกัน
- การสร้างสภาพแวดล้อมทางนโยบาย ให้สามารถพูดคุยกันได้
- มีพื้นที่แลกเปลี่ยนที่จะแชร์ความรู้ร่วมกัน

ปฏิบัติการเพื่อก้าวออกจากภาวะไม่ยั่งยืน: การเรียนรู้ สำคัญยิ่งกว่า ความรู้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตมนุษย์กับชีวิตของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. สุขภาวะของพิภพและ ความมั่นคงในขั้นตอนใหม่ (securitization) : ผืนพิภพกับความมั่นคงของมนุษย์และระหว่างประเทศ
3. ความจำเป็นต้องจัดปรับความสัมพันธ์ขนาดใหญ่ระหว่าง (ระบบ) มนุษย์กับสภาพแวดล้อมตลอดจนพิภพ
4. ธรรมชาติบาลในขั้นตอนใหม่ระบบโลก-มนุษย์ มิใช่อาศัยอำนาจสั่งการหรือใช้แต่กฎหมายแต่จำต้องมาจาก ความเข้าใจรู้แจ้งเห็นจริงของประชาคม

“สิทธิของแม่น้ำ” ณ สายน้ำโขงและสาขา?

22 มิถุนายน 2565 | 13.00-16.00 น.

โฮงเฮียนฮักน้ำของ บ้านตามุย
อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี & Zoom

Welcome remarks and key notes

Dr. Céline-Agathe Caro

ผู้อำนวยการมูลนิธิคอนราด
อาเดนาวร์ ประจำประเทศไทย
(Konrad Adenauer Foundation
(KAS), Thailand Office)

รศ.ดร. กนกวรรณ มะโนสมย์

ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยสังคม
อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

คุณสมเกียรติ จันทรสีมา

ผู้อำนวยการสำนักเครือข่ายและ
มีส่วนร่วมสาธารณะ ไทยพีบีเอส

Overview

Professor Emeritus Dr. Philip Hirsch

University of Sydney's
School of Geosciences

ดำเนินรายการ

คุณวิภาพร วัฒนวิทย์

ผู้ดำเนินรายการ
ผู้ประกาศข่าว ไทยพีบีเอส

@BangkokTribune
@ThaiPBS
@decode.plus
@BackpackJournalistTPBS
@citizenthaipbs

วิทยากร

คุณนิวัฒน์ ร้อยแก้ว (ครูตี๋)

ประธานกลุ่มรักสีเขียวของ อ.เชียงของ จ.เชียงราย
และเจ้าของรางวัล 2022 Goldman
Environmental Prize

คุณอ้อมบุญ ทิพย์สุนา

เลขาธิการสมาคมเครือข่ายสาทองค์กร
ชุมชนลุ่มน้ำโขง 7 จังหวัดภาคอีสาน

คุณสอ รัตนมณี พลกล้า

ทนายความ ผู้ร่วมก่อตั้งและ
ผู้ประสานงานมูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน

รศ.ดร. ธนพร ศรียากุล

กรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น (ประธานคณะอนุฯ ศึกษาความเป็นไปได้
การถ่ายโอนภารกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม)

Mr. Brian Eyler

Senior Fellow and Director,
Southeast Asia Program and the Energy,
Water, and Sustainability Program,
Stimson Center

ผู้แทนคณะกรรมการแม่น้ำโขง
(The Mekong River Commission (MRC)
(รอการยืนยัน)

ตัวแทนลุ่มน้ำสาขา มูล ชี และสงคราม

1. ก้าวออกจากภาวะไม่ยั่งยืนในบริบทที่เร่งรัด

เหลื่อมล้ำและไม่แน่นอนได้อย่างไร

สภาพแวดล้อมความร่วมมือทางสังคม

- ระหว่างอำนาจ กับ ความรู้ ความกลัว กับ ความจริงใจ
- การแข่งขัน / ช่วงชิงๆ กับ ประโยชน์สาธารณะ
- การหดตัวของพื้นที่สาธารณะ / พื้นที่สิทธิเสรีภาพถูกจำกัด (สถานการณ์ฉุกเฉิน)
- ความกำกวมของอำนาจอธิปไตย และความเป็นอิสระของอำนาจทั้ง 3 (บริหาร นิติบัญญัติ และ ตุลาการ)
- ความคับแคบของความคิดและผลประโยชน์

2. การแบ่งชั้น

ภายใต้ (การกระหนาบจากผลประโยชน์ และ อวิชา)

- *มิตร - ศัตรู* และ *อาชญากร* กับ พลังนวัตกรรมจากท้องถิ่น-ชุมชน
- ความอ่อนแอของภาควิชาการ กับ สถาบันมหาวิทยาลัย
- การแบ่งชั้นการเมืองกับความจำเป็นของ **ปัญญาสาธารณะ**

3. การเรียนรู้ทางสังคมและทางนโยบาย

- จะนะ บางกลอย น้ำมันรั่ว กับเสียงเรียกร้อง SEA ๗ ภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน
- ความเชื่อมั่นไว้วางใจของสังคมถดถอย ท่ามกลางความไม่แน่นอน และ พฤติกรรมของภาคราชการ / ธุรกิจ
- ขาดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ข้ามภาคส่วน แก้ไขในสิ่งผิด
- ขาดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมหลักการรับผิดชอบ (Accountability Regime)
- โควิด-19 กับ อนาคตพื้นที่เปิดต่อการมีส่วนร่วม ?

4. นวัตกรรมการมีส่วนร่วม เพื่อก้าวออกไปจากกับดักแห่งความไม่ยั่งยืน

1. นวัตกรรมชายขอบกับพลังแห่งการเรียนรู้ทางสังคม : สร้างภาคีแห่งการเปลี่ยนผ่าน
2. เปิดพื้นที่ของการเรียนรู้ทางนโยบายสาธารณะ (public engagement)
3. เชื่อมโยงและขับเคลื่อนบน-ล่าง แนวนอน-แนวไขว้ (Cross-Sectoral Engagement) และการเรียนรู้ทางนโยบาย (Policy-learning)
4. นวัตกรรมทางนโยบายจากชุมชนท้องถิ่นและจากทุกระดับในบริบทการเปลี่ยนผ่าน

มองอนาคต: สร้างสังคมมนุษยธรรม

1. สร้างการเรียนรู้จากบทบาทภาคสังคม ภาคชุมชน เป็นสะพานเชื่อมจากทุกฝ่าย
2. เชื่อมมั่น/ชื่นชมยินดีต่อบทบาทของตัวละครใหม่ๆ เช่น คนหนุ่มสาวหรือผู้หญิงในท้องถิ่น
3. ยุคสมัยแห่งการปลุกภาวความเสี่ยงให้คนอื่นควรจับได้แล้ว
4. สถาบันหลักของสังคมต้องปรับตัวและมีสมรรถนะในการเรียนรู้รอบใหม่
5. เชิดชูความรู้สึกร่วมทุกข์และสร้างพื้นที่ความหวัง โดยขยายการมีส่วนร่วม